

Uz klasične jezike naglasak je stavljen i na usmjeravanje učenika na učenje njemačkog i talijanskog jezika, jer je kroz stoljeća veza s tim narodima bila neposredna. Osim navedenih jezika, potreban profil suradnika u povijesno-znanstvenim i kulturnim ustanovama humanističko-društvenog smjera trebalo bi da stekne i znanje drugih stručnih predmeta. Sudionici skupa istaknuli su da je neophodno znanje i iz pomoćnih povijesnih disciplina (paleografije, diplomatike, kronologije, sfragistike). Što se tiče klasičnih jezika, pažnja bi se morala posvetiti prije svega srednjovjekovnom latinskom jeziku kojim su i pisana svjedočanstva naše povijesti, kao i grčkom jeziku, s obzirom na brojne izvore važne za srednjovjekovnu povijest naših naroda. Povijest, s težištem na razdoblju feudalizma, dobila bi posebno mjesto u školskom programu završnog stupnja usmjerenog obrazovanja potrebnog profila.

Sudionici Savjetovanja upozorili su na još jedan akutan problem – to je zapostavljenost pojedinih regija u istraživanju naše povijesti. Zbog toga je zaključeno da bi trebalo raditi na otvaranju odjeljenja potrebniog stručnog profila osim u Zagrebu i Splitu, gdje su do sada djelovale klasične gimnazije pa imaju osposobljen kadar, i u drugim regijama (u Osijeku, Rijeci, Zadru, Dubrovniku).

Na kraju Savjetovanja sudionici su se obratili s molbom republičkim i gradskim samoupravnim zajednicama za usmjereno obrazovanje da omoguće školovanje kadrova prema Prijedlogu profila, plana i programa usvojenom na Savjetovanju. Predloženi Prijedlog profila, plana i programa sadržava Opis profila, Prijedlog programske strukture, te Programe za povijest, pomoćne povijesne znanosti i srednjovjekovni latinski.

Prijedlog profila, plana i programa prihvaćen je u SIZ-ovima i već ove jeseni upisana su dva odjeljenja učenika u Obrazovnom centru za jezike u Zagrebu.

Mirjana Matijević

obljet nice

UZ 450. OBLJETNICU ROĐENJA FRANE PETRIĆA

Puna nas četiri i pol stoljeća dijele od rođenja Frane Petrića, renesansnog mislioca i polihistora, jednog od onih našijenaca koji su, napustivši rodno tlo, svojim talentom, znanjem, mnogostranošću interesa, humanizmom i širinom pogleda, a prije svega originalnom stvaralačkom mišlju postali graditeljima novovjeke zapadnoevropske kulture.

Petrić ili, kako ga poznaje povijest svjetske filozofije, Franciscus Patritius, rođen je 25. IV 1529. na Cresu u dobrostojećoj i uglednoj obitelji. Kao devetogodišnjak sudjeluje u mletačko-turskom ratu. Školuje se prvo u Mlecima (trgovačka škola, *trivium*), a zatim nastavlja nauke u Ingolstadtu pod pokroviteljstvom Matije Vlačića, upoznavajući se s temeljima grčkog jezika. U Padovi upisuje studij medicine, ali ga uskoro zamjenjuje filozofijom. Nakon kratkog boravka na Cresu započinje dugogodišnje potucanje Evropom. Nešto duže zadržava se na Cipru (1561–68), gdje je nabavljanjem ili prepisivanjem skupio priličan broj grčkih kodeksa. Ove će, uostalom, ubrzo morati prodati, pritisnut neuspjesima u trgovačkim i novčanim pothvatima. Ipak, sve ga to ne priječi da cijelo vrijeme ponešto objavljuje. Svoja lutanja prekida 1577. prihvativši katedru za platonsku filozofiju u Ferrari koju će držati čitavih 15 godina. U tom, bez sumnje najplodnijem razdoblju njegova djelovanja nastaje uz ostalo i „Nova de universis philosophia“, sinteza sveukupnog Petrićeva

filozofiranja. Tada već znatan ugled pribavio mu je članstvo i mnogih drugih akademija. 1592. preuzima istu katedru u Rimu. „Nova filozofija“ izaziva burne, pozitivne i negativne reakcije, a najposlije dospijeva i na indeks zabranjenih knjiga. Prije nego što je odanle skinuta, njezin autor umire u Rimu, 7. II 1597.

Najradikalniji i najdosljedniji antiaristotelovac, Petrić se, suprotno tradicionalnom skolastičkom učenju, opredjeljuje za Platona, proglašivši Aristotela, „oca sviju zabluda u filozofiji“, posve neoriginalnim eklektikom i, štaviše, nespojivim s kršćanstvom, te zagovara uvođenje platonizma u kršćansku filozofiju kojim bi se „bolje nego cenzurom i oružjem mogli privesti protestanti u krilo Crkve“.

Ne ostajući samo na kritici, Petrić daje vlastitu, monističku koncepciju svijeta koja, osim Platonu i novoplatoničarima, ponajviše duguje pred sokraticima, Zaratustrinu učenju te egipatskim misticima. To je osebujan emanacionistički ontološki sistem plotinovskog tipa koji se u spomenutom traktatu izlaže u četiri dijela: Panaugia, Panarchia, Pampsychia, Pancosmia. Do svojih postavki Petrić dolazi „ratione sola philosophando“, temeljeći svoja razmišljanja na opažaju i iskustvu. Cilj svakog pravog filozofskog mišljenja jest spoznaja sveukupnosti, a spoznaja je čin ljubavi i spajanja u težnji za povratkom izvornom jedinstvu svega, sjedinjenje sa spoznajnim predmetom. Prema Petriću izvor je svega svjetlo, a sve postojeće odsjev je praskvetlosti. Emanacijom iz jednog redom izvire sve: jedinstvo, biće, život, um, duša, priroda, svojstvo, oblik, tvarni svijet. Duša prožima i oživljava sve što postoji (pampsihizam). Makrokozam i mikrokozam uređeni su na istim načelima: u svemu se očituje univerzalni red (*unomnia*). Petrićeva je filozofija prirode izvršila veoma jak utjecaj na razvoj suvremene filozofske misli, posebno na panteizam G. Bruna.

Ostala područja Petrićevih bavljenja neka ilustriraju neki od naslova drugih njegovih radova: „Della nuova geometria“, „Della historia dieci dialoghi“, „Della poetica“, „Della retorica dieci dialoghi“, „Paralleli militari“, itd. Ne treba zaboraviti ni brojne prijevode s grčkog na latinski.

Napomenimo još da se ove godine u „Sveučilišnoj nakladi Liber“ pojavilo dvojezično (latinsko-hrvatsko) izdanje „Nove sveopće filozofije“. Tekst latinskog originala zapravo je reprint prvoga, ferrarskog izdanja iz 1691, s tim da su izostavljeni neki dodaci koje je ono obuhvaćalo. Autori su prijevoda Tomislav Ladan i Serafin Hrkač. Priloženi su rječnik nazivaka, interpretacija Petrićeve ontologije iz pera Vladimira Filipovića, te opsežan životopis i bibliografija. Popratne tekstove također možemo pročitati i na latinskom.

Vjerujemo da je ovim prijevodom (a to je ujedno i prvi prijevod Petrićeva djela na neki živi jezik) najdostojnije obilježena obljetnica toga filozofa, značajna ne samo u našim nego i svjetskim relacijama.

Marina Bricko

JOAKIM STULLI – 250. OBLJETNICA ROĐENJA

11. travnja prije točno 250 godina rodio se u Dubrovniku hrvatski leksikograf Joakim Stulli. Odviše šturi biografski podaci zaustavljaju se na godini rođenja i smrti (1729–1817), školovanju u rodnom gradu te stupanju u red Male braće. Zaista, čini se da je čitav život tog dubrovačkog franjevca bio podređen samo jednom cilju – objelodanjivanju velikog rječnika triju jezika: hrvatskog, talijanskog i latinskog. Valja nam, dakle, upoznati djelo ako želimo predstaviti njegova tvorca.

Ponajprije, ostvariti takav naum značilo je godine i godine mukotrpnog rada: trebalo je ne samo danonoćno sjediti po bibliotekama prebirući po starim tekstovima da bi se sakupila građa, te obraditi tu građu raspoređujući je, uspoređujući i tumačeći, nego i neumorno obilaziti najrazličitije krajeve i neposredno preko izvornih govornika upoznavati njihove dijalekte, pa putovati napokon i zato da bi se se pomoću raznoraznih molbi i preporuka odobrilo štampanje i nemala financijska sredstva. Nadovezujući se na dotadašnji leksikografski rad u nas, čijim se početkom smatra „Dictionarium...“ F. Vrančića, Stulli se koristi kako djelima svojih prethodnika (koje sustavnošću, metodom i opsegom i nadmašuje), tako i mnogim tekstovima starih autora, crkvenim djelima, nekim rječnicima i gramatikama drugih slavenskih jezika itd.

Kad su sve administrativne poteškoće svladane, rječnik, završen još 1782, konačno izlazi, i to ovim redosljedom: *Lexicon latino-italico-illyricum* (Budim, 1801), *Rječosložje slovinsko-italijansko-latinsko* (Dubrovnik, 1806. – u filološkom pogledu najzanimljiviji dio) te *Vocabolario italiano-illyrico-latino* (Dubrovnik, 1810). Svaki od ovih dijelova obuhvaća dva sveska, a rječnik sve u svemu broji 4721 stranicu.

Namjera s kojom se Stulli poduhvatio mučnog i nezahvalnog posla bila je, kako sam izjavljuje, što potpunije predstaviti leksički fond materinjeg jezika i obogatiti ga k tome vlastitim doprinosom.

Leksik, u osnovi štokavski, ijekavskoga govora, nadopunjen je čakavizmima i kajkavizmima koje je prikupio što iz starijih rječnika, što na svojim putovanjima. Pada u oči i mnoštvo ruskih, poljskih, staroslavenskih i čeških posuđenica, poglavito onih prvih, što se svakako da objasniti tadašnjom euforijom sveslavenstva, a i jednim posve praktičnim razlogom – Stulli, naime, kao pripadnik crkvenog staleža nastoji olakšati razumijevanje glagoljaških i slavenoserbskih tekstova. Daleko od pukog registriranja i raspoređivanja, on uvrštava i brojne primjere: citate, fraze, poslovice itsl., pri čemu savjesno bilježi izvore. Imajući stalno pred očima svrhu koju je sebi postavio, smjelo se laća i kovanja neologizama, ako i ne uvijek uspješno, ipak s mnogo sluha za tzv. „duh našeg jezika“.